

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

The Place and Importance of Social Studies in Training of Special Required Students*

Hülya Sarılarhamamı¹

Akdeniz University, Institute of Educational Sciences
<https://orcid.org/0000-0001-9324-1417>

Hilmi Demirkaya²

Akdeniz University, Faculty of Education
<https://orcid.org/0000-0002-4456-580X>

ABSTRACT

Special education services' basic aim is to provide education to students with a student-centered plan and include students in the educational environment with professional staff, proper media and curriculum. This aim is realized by special classrooms and inclusive education. Basic theory of special education, with special classrooms and inclusive education, improves social communication of the students to help acceptance to the society and social integration at the same time. Social studies classes aim for students of special education to gain social skills, integrate with society by learning some life skills, become self-provided and self-sufficient individuals. This study examines social study classes and their importance on students of special education. The study is based on qualitative research and also is designed suitable for state research. The study took place Kepez, Antalya between 2019 and 2020. Total 20 teachers of social study class and special education participated in the study. Semi-structured interview forms are used as a data collecting tool in the study. Majority of the teachers thinks that students of special education are not good at understanding abstract concepts, plans for these students should be made more carefully, subjects are studied too long with excessive details, events to improve individual and social skills should increase, visual material should be used more oftenly and social studies class has a big impact on social integration of the students by its content a content.

Key Words: Special Education, Social Studies, Individuals with Special Needs

ARTICLE INFO

Received: 01.06.2021

Published online:

30.06.2021

10.32570/ijofe.946326

*This study is derived from the first author's Master's thesis.

¹ Corresponding Author:

Master Student

hhsarilar@gmail.com

² Corresponding author:

Prof. Dr.

hilmi.demirkaya@gmail.com

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi*

Hülya Sarılarhamamı¹

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
<https://orcid.org/0000-0001-9324-1417>

Hilmi Demirkaya²

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
<https://orcid.org/0000-0002-4456-580X>

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Özel eğitim hizmetlerinin temel işlevi özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her öğrenciye özel bireysel eğitim planı hazırlanarak ve bu alan için özel olarak eğitilmiş personellerle eğitim ortamının, müfredatının ve koşulların düzenlenilerek bu öğrencilerin eğitime dahil edilmesini sağlamaktır. Bu amaç özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma eğitimi yoluyla hayata geçirilir. Özel eğitimin temel amacı, özel eğitim öğrencisinin toplumsal uyum becerilerini geliştirerek bağımsız yaşam becerileri kazanmasına katkı sağlamayı hedeflemektir. Özel eğitimin temel varsayımı, özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma eğitimi yoluyla, öğrencinin sosyal iletişimini geliştirerek öğrencinin sosyal hayatta kabulünün kolaylaşmasını sağlamak ve aynı zamanda bu öğrencilerin toplumsal entegrasyonunun gerçekleştirilmesidir. Bu çalışma özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup aynı zamanda durum çalışmasına uygun olarak tasarlanmıştır. Çalışma 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Antalya ilinin Kepez ilçesinde yapılmıştır. Çalışmaya sosyal bilgiler öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşan toplam 20 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda verilerin analiziyle ortaya çıkan başlıca sonuçlar; öğretmenlerin büyük kısmı özel eğitim öğrencilerinin soyut kavramları kavramakta iyi olmadıkları, bu öğrencilere yönelik bireysel planlamaların daha dikkatli yapılması gerektiği, konuların çok uzun tutulduğu ve fazla detay konulara yer verildiği, bireysel ve sosyal gelişimlerini artıracak etkinliklerin artırılması gerektiği, görsel materyallerin daha aktif ve çoğunlukta kullanılması gerektiği ve sosyal bilgiler dersinin içerik bakımından özel gereksinimli öğrencilerin toplumsallaşması üzerinde yadsınamayacak kadar önemli bir etkiye sahip olduğu yönündedir.

*Alınma Tarihi:*01.06.2021
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 30.06.2021
10.32570/ijofe.946326

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Sosyal Bilgiler, Özel Gereksinimli Birey

*Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Sorumlu yazar:

Yüksek Lisans Öğrencisi

hhsarilar@gmail.com

² Prof. Dr.

hilmi.demirkaya@gmail.com

Giriş

Bugün değişen ve gelişen dünyanın etkisiyle, daha kaliteli eğitim ve daha nitelikli insan gücüne duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Kendine yetmede başarılı, becerilerini fark edebilen farkında olan, aramakta olduğunu bulabileceği yeri bilen, düşüncelerini net bir şekilde belirten, yaşadığı ortamı gelişmesine katkıda bulunabilen üretken insanlar öne çıkmaktadır. Toplum, geleneksel anlamda aynı sınırlar içinde yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan vatandaşlar tarafından oluşturulur. Bununla birlikte, küreselleşme ile toplum, farklı dilleri, dinleri ve etnik kökenleri olan vatandaşları içeren bir yapı olarak tanımlanabilir. Toplum, yetenekli vatandaşlar yetiştirmeyi ve farklı özelliklere sahip vatandaşların uyum içinde yaşamasını amaçlamaktadır. Bu anlamda, yetenekli vatandaşlar, yetenekli bir toplumun oluşumuna katkıda bulunacaktır. Nitelikli vatandaşların sosyal sorunlara duyarlı, sürekli kendilerini geliştiren, üst düzey düşünme becerilerine sahip, ulusal ve evrensel değerleri benimseyen, bilgi ve iletişim çağına uyum sağlayabildiği söylenebilir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1997).

Bilginin eğitimsel ve kültürel yönleriyle ilgili bir yansıma, sorumlu ve eleştirel vatandaşlardan oluşan daha kaliteli bir toplumun oluşmasına katkı sağlar (Hesse ve Muller Rup, 2008). Bir toplumdaki bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan eğitim kurumları, ülkenin iyi eğitilmiş, nitelikli insan gücünün artmasında bir araçtır. Ek olarak, bir eğitim kurumunun hem bireylerin hem de toplumun refahını ve mutluluğunu sağlamada önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Son yıllarda, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini ifade ederken, odak noktası, ülkelerin insan gücünün yanı sıra kişi başına gelirin oranı olmuştur (Hoşgörür ve Gezgün, 2005). Çocukları sorumlu, bilinçli ve yetenekli vatandaşlar olarak yetiştirmek, toplumların bugünü ve geleceği için önemlidir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocukların eğitim yoluyla birçok yönden gelişmesi, yetenekli vatandaşlarla sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olarak gelişmiş toplumlar yaratmanın temelidir (Cilga, 1999). Başka bir deyişle, yetenekli vatandaşlara sahip toplumlar için, çocuklar erken yaşlardan itibaren nitelikli bir eğitime tabi tutulmalıdır. Okullarda verilen eğitim, tüm vatandaşların bu kurumlara katıldığı gerçeği göz önüne alındığında büyük önem taşımaktadır.

Belirli bir gelişim düzeyine ulaşmak için toplumlar, vatandaşların işbirlikçi olma, iletişimde etkili olma, problem çözme, eleştirel düşünme, teknolojiyi etkin kullanma, çatışma çözme, empatik olma, iddialı ve üretken olma gibi becerilere sahip olmasını bekler. Ayrıca, artan bilgi ile vatandaşlardan bilgiyi etkin kullanma becerisine sahip olmaları istenmektedir. Bu anlamda Erdem ve Akkoyunlu (2002), okuma, yazma, konuşma, dinleme, karar verme, akıl yürütme ve sorumluluk alma konularında bilgi kullanabilen vatandaşların özelliklerini listelemiştir. İlköğretimde tüm dersler beceri öğrenimine katkıda bulunur. Sosyal Bilgiler ise ilköğretimde bu becerileri öğretmeyi amaçlayan önemli bir derstir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi, vatandaşların toplumda yer almasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler, çocukların bilgili bireyler olarak toplumun bir parçası olmalarına yardımcı olan ve iyi ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesine önem veren bir derstir. Bu ders, bireylerin yaşamlarının çevreden nasıl etkilendiği, çevreyi nasıl etkiledikleri, geçmişte kurumların nasıl oluştuğu, bireylerin geçmişte yaşanan zorluklarla nasıl başa çıktıkları ve bugün ne yaptıkları üzerinde yoğunlaşmaktadır (Shamsi, 2004). Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerden gelen

bilgi ve yöntemi, değişen şartlarda karar verebilecek ve problem çözebilecek etkili vatandaşlar yetiştirmek için kullanan bir ders olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2009). En kapsamlı tanımlardan birini sağlayan NCSS (1993), Sosyal Araştırmaları antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, anayasa, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimleri, felsefe tarafından beslenen bir ders olarak tanımlamıştır.

Var olduğumuz dünyayı değerlendirip analiz etmemizde sosyal bilgiler öğretiminin yeri ve önemi büyük önem taşımaktadır. Sosyal bilgiler öğrenimi, başka görüşlere göre ezbere hareket etmekten ziyade, dünyamızı anlamlandırmada, kendimize yeni bir şeyler katmak istediğimizde nasıl hareket edebileceğimiz hakkında özgün olarak anlamlı bir anlayış oluşturur.

Okullardaki eğitim ve öğretimin niteliği, öğretmenler ve öğrencileri arasındaki etkili iletişim ile en sağlıklı sonuçları vermektedir. Hedefe doğru bir şekilde varabilmek için etkili iletişimin üzerinde önemle durulmalıdır. Etkili iletişimde ancak öğrencilerin duygu ve düşüncelerini anlamlandırmak için onlarla empati kurarak yapılır.

Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin ihtiyaçları ve halkın beklentileri arasında bir bağ kurarak bireylere gerekli birikim, ustalık ve tutumları kazandırır. Bunu kültürel etkileşim ortamı içerisinde sürdürmeyi hedefler. Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin toplum içindeki yerini kavramasında ve davranışlarının diğer insanlar üzerindeki etkisini anlamasında büyük bir rol oynamaktadır. Empati becerileri, öğrencinin toplumla kaynaşabilmesi için önemli bir yere sahip olacaktır. Eğitim programlarında sosyal bilgiler dersi, sosyalleşme için bir çerçeve oluşturmaktadır. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri, sosyalleşmeye yapılan en önemli vurgulardır (Demirkaya, 2004). Bu derslerdeki kazanımlar sayesinde öğrenciler bazı temel becerileri kazanmada başarılı olabileceklerdir. Özel gereksinimli öğrencilerin bağımsız ve temel becerileri kazanması, toplumda kendi kendilerine yetebilmelerine ve ve toplumla kaynaşmalarına katkı sağlayacaktır (Gürgür, 2012).

Sosyalleşmenin temelleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersleriyle atılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi, temel yaşam becerileri ve etkili vatandaşlık bilincini öğretmesiyle sosyalleşmeye büyük bir katkıda bulunur. İlk ve ortaokul sürecinde, sosyalleşme üzerine en önemli vurguyu yapan derslerin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler olduğu açıktır. Bu dersler aracılığıyla edinilen kazanımlar, özel gereksinimli bireylerin topluma adapte olmasını kolaylaştırmakta ve bağımsız yaşama becerilerine katkıda bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin hedef kazanımları özel eğitim ve kaynaştırma varmak istediği sonucun en önemli başlangıç adımlarındandır. Sosyal bilgiler dersi temel yaşam becerilerini kazandırmak ve toplumsal bir kişilik geliştirmelerinde destek olmaktadır (Özmen, 2015).

Araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemine ilişkin görüşlerini incelemek olarak belirlenmiştir. Bu temel probleme bağlı olarak araştırmanın şu alt problemlerine yanıt aranmıştır;

1. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin işlenişine yönelik önerileri nelerdir?

3. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilere sosyal bilgiler dersinin sağladığı katkılara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel gereksinimli öğrenciler açısından uygunluğu konusundaki görüşleri nasıldır?
5. Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan araç ve gereçlere ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli öğrencilerin gelişimlerine ve geleceklere katkısına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

2.1.Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı durum analizi deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği konusunda sistematik ve düzenli bilgi toplamak amacıyla çoklu veri toplama kullanımıyla o sistemin detaylı bir biçimde araştırılmasını içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar, 2010). Merriam (2013) ise durum çalışmasını sınırlı bir sistemin ayrıntılı olarak betimlenmesi ve incelenmesi olarak açıklamıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Antalya ilinin Kepez ilçesinde resmi ortaokullarda görevli olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 6 sosyal bilgiler Öğretmeni ve 14 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır.

Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

	Sıklık	Yüzde(%)
Erkek	9	45,0
Kadın	11	55,0
Toplam	20	100,0

Tablo 1’de araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet dağılımı verilmiştir. Araştırmaya 9 erkek 11 kadın olmak üzere toplamda 20 sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmeni katılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların %45’i erkek, %55’inin ise kadın olduğu gözlemlenmiştir.

		Sıklık	Yüzde
0-3 Yıl	Erkek	2	%10
	Kadın	4	%20
4-7 Yıl	Erkek	5	%25
	Kadın	1	%5
8-12 Yıl	Erkek	0	%0
	Kadın	3	%15
13 Yıl ve üzeri	Erkek	2	%10
	Kadın	3	%15
	Toplam	20	%100

Tablo 2’de katılımcıların meslek hayatında bulunma süreleri cinsiyete göre ele alınmıştır. 9 erkek katılımcıdan 2’si (%10) 0-3 yıl aralığında, 5’i (%25) 4-7 yıl aralığında ve 2 (%10) tanesi de 13 yıl ve üzerinde olmak üzere meslek hayatında bulunmaktadır. 11 kadın katılımcıdan 4’ü

(%20) 0-3 yıl aralığında, 1’i 4-7 (%5) yıl aralığında, 3’ü (%15) 8-12 yıl aralığında ve diğer 3 (%15) tanesi de 13 yıl ve üzerinde meslek hayatında bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların en yoğun olduğu alanlar incelenmek istenmiş ve katılımcı erkeklerin %55,6’sı 4-7 yıl arasında meslek hayatında bulunurken, katılımcı kadınların %36,4’ü 0-3 yıl meslek hayatında bulunduğu saptanmıştır.

		Sıklık	Yüzde
Özel Öğretim Öğretmenliği Mezunu	Erkek	2	%10
	Kadın	4	%20
Sınıf Öğretmenliği Mezunu	Erkek	5	%25
	Kadın	3	%15
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Mezunu	Erkek	2	%10
	Kadın	4	%20
	Toplam	20	%100

Tablo 3'te katılımcıların mezun oldukları alanlar cinsiyete göre ele alınmıştır ve dağılımı gösterilmiştir.

Kadın katılımcılardan 3'ü (%15) sınıf öğretmenliği mezunu olup özel eğitim öğretmenliği yapmakta, 4'ü (%20) sosyal bilgiler öğretmeni olup yine bu alanda çalışmakta, 4'ü (%20) de özel eğitim öğretmenliği mezunu olup yine bu alanda çalışmaktadır. Erkek katılımcılardan 5'i (%25) sınıf öğretmenliği mezunu olup özel eğitim öğretmenliği yapmakta, 2'si (%10) sosyal bilgiler öğretmeni olup yine bu alanda çalışmakta ve diğer 2'si (%10) de özel eğitim öğretmenliği mezunu olup yine bu alanda çalışmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların en yoğun olduğu alanlar incelenmek istenmiş ve katılımcı kadınların %36,4'ü sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu ve özel eğitim öğretmenliği mezunu, katılımcı erkeklerin %55,6'sı sınıf öğretmenliği mezunu olduğu saptanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanan görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Bu bağlamda standartlaştırılmış açık uçlu görüşme sorularından yararlanılmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme sorularının sıra ve tarzı önceden tayin edilir. Böylece görüşmeye alınan tüm bireylere aynı sorular aynı sıra ile sunulur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009, s.249). Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında ilgili literatürden (Çal ve Demirkaya, 2017; Sağdıç ve Demirkaya, 2009; Demirkaya ve Tokcan, 2007) ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Formun ilk bölümünde katılımcıların kişisel özelliklerini keşfetmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formuna yer verilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirileceği

yer ve zamanın tespit edilmesinde katılımcıların arzu ve beklentileri dikkate alınmış ve katılımcılar araştırma konusunda yeterli düzeyde bilgilendirilmişlerdir. Görüşmeler yaklaşık olarak 20 -25 dakikalık sürelerde tamamlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik analizi yaklaşımıyla çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016) içerik analizinin temel amacını, derlenen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olarak ifade etmişlerdir. Bir diğer anlatımla içerik analizi vasıtasıyla verileri tanımlama ve verilerin içinde gizli gerçekleri açığa çıkarmanın amaçlandığını belirtmişlerdir. İçerik analizi, katılımcılardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesinde (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi ve (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirir. Bu bağlamda araştırmada kodlama vasıtasıyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla tümevarımcı yaklaşıma uygun kodlama yapılarak temalara ulaşılmıştır (Gülbahar, Avcı ve Ergün, 2012). Veriler bu temalar bazında yeniden düzenlenmiş, sayısallaştırılarak ifade edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda nitel bulgulara yer verilmiştir. Bulgularda birbirini destekleyen veya farklılık gösteren yönler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 1. soruda; “Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları güçlükler nelerdir?” verdikleri cevaplar analiz edilmiştir ve analiz sonuçlarına Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde karşılaştıkları güçlükler nelerdir?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Kavram haritalarının öğrenci seviyesinin üzerinde olması	2	%7,69
Kazanımların sayısı ve niteliğinin fazla olması	2	%7,69

Soyut kavramların kavranması konusunda zorluk yaşanması	10	%38,5
Konuları bağdaştırma konusunda güçlük yaşanması	2	%7,69
Hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersiz olması	3	%11,5
Öğrenilen bilgilerin kalıcılığının düşük olması	5	%19,24
Öğrencilerin seviyelerinin yetersiz kalması	2	%7,69
Toplam	26	%100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde karşılaştıkları güçlüklerin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: Kavram haritaları öğrenci seviyelerinin üzerinde olması.

K2: Özel gereksinimli çocuklar için sosyal bilgiler kazanımları fazla.

K3: Tarih ve coğrafya konuları soyut olduğu için çocukların anlaması ve anlamlandırması zor.

K4: Ayrıca konuları bağdaştırma konusunda güçlük çekilmektedir.

K5: Harita ve coğrafya bilgilerinin öğretiminde ise gerekli hazırbulunuşluk düzeyinin yetersiz olması, yaşantıları az olması konuların öğretilmesini sınırlandırmakta.

K7: Öğrendikleri bilgileri hafızalarında çok kısa tutabildikleri için kalıcı öğrenmeden bahsetmek pek mümkün olmuyor.

K8: Ortaokul kısmında sosyal bilgiler fen bilimleri ayrılırken özel gereksinimli çocuklarımızla buldukları seviye olarak ilkokul ikinci ya da üçüncü sınıf derslerine ancak çıkabiliyoruz hayat bilgisi dersinin uzun dönemli amaçlarını sosyal bilgiler ile bağdaştırarak sosyal bilgiler dersi amaç kazanım veya uzun dönemli amaçlarımızı alıyoruz. Yani aslında sosyal bilgiler dersi değil sosyal hayat dersi isliyoruz.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 2.soruda; “Özel gereksinimli öğrencilere sosyal bilgiler dersinin işlenişine yönelik önerileriz nelerdir?”

sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 7 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. Özel gereksinimli öğrencilere sosyal bilgiler dersinin işlenişine yönelik önerileriz nelerdir?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Materyal kullanımıyla ders anlatımını zenginleştirilmeli	5	%22,7
Özel gereksinimli öğrencilerin ön sıralara alınıp derse katılımı artırılabilir.	1	%4,55
Tüm özel gereksinimli öğrencilere seviyesine uygun bireysel planlamalar yapılmalı	4	%18,18
Sosyal oyunlarla aktif katılım sağlanmalı	4	%18,18
Sınıf mevcudunun yoğun olduğu sınıflarda mevcudun düşürülerek bu öğrencilere de vakit ayrılması gerekli	1	%4,55
Günelik bilgiler ile sosyal bilgiler ders içeriği karşılaştırılmalı ve ders içeriği pekiştirilmeli	5	%22,7
Ders anlatımı öğrencinin dil seviyesine indirgenerek anlatılmalı	2	%9,14
Toplam		

	22	%100
--	----	------

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin işlenişine yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: Dersin işlenişi her materyale ulaşabilecekleri tarzda hem materyal hem de diğer derslerle desteklenir şekilde olmalıdır.

K2: Özel gereksinimli öğrencileri on soralara alıp derse daha aktif katılmalarını sağlayabiliriz.

K3: Tüm disiplin alanlarında olduğu gibi özel gereksinimi olan öğrencilerimize sosyal bilgiler dersi içinde bireysel planlamalar yapılmalı.

K4: Özellikle özel gereksinimli öğrencilerin aktif olmasını sağlamalıyız. Tiyatro ya da oyunlara aktif olarak katılmaları sağlanmalıdır.

K5: Kalabalık sınıf ortamında bu öğrencilerin yeterince üzerinde durulmadığı için mevcutların az olduğu sınıf ortamı sağlanmalı.

K6: Daha çok günlük yaşamda kullanabilecekleri bilgilerle özel gereksinimli öğrencilerin günlük yaşamdaki bilgiler karşılaştırmaları benzer ve farklı yönleri görmeye çalışmaları olabilir.

K7: Daha somut, sade bir dil ile öğrenci seviyesine indirgeyerek konuları oyunlaştırarak anlatmak çocukta hem dersi sevdirmeye hem de olumlu dönüt alma konusunda etkileyicidir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 3.soruda; "Özel gereksinimli öğrencilere sosyal bilgiler dersinin sağladığı katkılara ilişkin görüşleriniz nelerdir?" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 9 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Özel gereksinimli öğrencilere sosyal bilgiler dersinin sağladığı katkılara ilişkin görüşleriniz nelerdir?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Milli değerleri, vatandaşlık duygusu ve sorumluluklarını öğrenir.	6	%24
Sosyal haklarını öğrenirler.	5	%20

Coğrafi bilgi sahibi olurlar.	3	%12
Bağımsız yaşama hazırlanırlar.	4	%16
Gündelik hayatla bağ kurarlar.	3	%12
Empati becerisini geliştirir.	1	%4
Kendisini, ailesini ve çevreyi tanır.	1	%4
Aidiyet duygusu kazanır.	1	%4
Faydalı değildir.	1	%4
Toplam	25	%100

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilere sosyal bilgiler dersinin sağladığı katkılara yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: Milli değerler, etik ilkeler, kendi yaşadığı çevre, ilçe, il, bölge, ülke hakkında bilgiler öğreniyor.

K2: Öğrenciler haklarını öğrenip bilinçleniyorlar.

K12: Kendi bulunduğu coğrafi yerlerin fiziksel ve ekonomik özelliklerini kavrama ve görevlerini anlayabilmek adına çok faydalıdır.

K7: Günlük hayatta kullanabilecekleri kazanımları ve öz bakım becerileri konusunda katkı sağlamaktadır. Ayrıca topluma entegrasyonlarına diğer bireyleri tanımalarına yardımcı olmaktadır.

K4: Günlük hayatta işine yarayacak çok da karmaşık olmayan bilgileri bu derste öğrenmektedirler.

K6: Sosyalleşme becerisini geliştirir. Bireysel fikirlerini çevreyle paylaşmayı öğrenir. Farklı fikirlere saygılı olmayı öğrenir.

K1: Kendini, ailesini, çevresini, dünyayı tanımada çok önemli amaçlardır bunlar.

K16: Topluma aileye ve sosyal gruplara bağlanma aidiyet duygusunun artması olumlu yönde etkilenmekte.

K8: Bizler sosyal bilgiler dersi yerine sosyal hayat dersi çalıştığımız için ve haftada üç saat ders içinde çok faydalı olduğunu düşünmüyorum.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 4.soruda; "Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel gereksinimli öğrenciler açısından uygunluğu konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 8 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel gereksinimli öğrenciler açısından uygunluğu konusunda ne düşünüyorsunuz?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Günlük hayat için uygun.	1	%5
Seviyeye göre hazırlanmamış ders planı öğrenciye faydalı olmamaktadır.	5	%25
Ders müfredatı biraz daha sadeleştirilerek öğrenci düzeyine daha uygun hale getirilmeli.	5	%25
Ders süresinin kısıtlı konuların çok olması öğrenciye ders konusunda katkı sağlamamaktadır.	2	%10
Konular çocuklar için uygun.	3	%15
Gereksiz ve unutulacak bilgiler içermektedir.	1	%5
Hayat bilgisi dersi ile birleştirilmelidir.	1	%5

Özel gereksinimli öğrenciler için yetersizdir.	2	%10
Toplam	20	%100

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel gereksinimli öğrenciler açısından uygunluğuna yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K2: Sosyal bilgiler dersi günlük hayatla çok bağlantılı olduğu için özel gereksinimli öğrenciler açısından çok uygun bir ders.

K3: Birçok dersin planları gibi bu derslerimiz disiplin alanları da çocuklarımıza olduğu gibi uygulanmamalıdır. Bireysel farklılıklara göre hazırlanmamış, öğrenci düzeyi, durumu göz önüne alınmadan yazılmış birkaç kazanım hem öğrenci hem öğretmen için zaman kaybı olmaktadır.

K7: Bir planı doğrultusunda öğrencilerimize kazanımları verdiğimizden dolayı öğretmen konuyu seçeceği uygun yöntem ve tekniklerle aktarırsa çocuk için uygundur.

K4: Konuların çok fazla olması ve sürenin az olması öğrendiği bilgilerin tekrarını imkansız kılıyor.

K5: 8. sınıf müfredatı dışındaki konular genel olarak uygun.

K8: Bizim çocuklarımız için asıl gereksinim günlük yaşam öz bakım becerileridir. Hayatlarını bağımsız devam ettirebileceği alanlarda ilerlemeleridir. Sınav kaygısı olmayan iş çalışma hayatı olamayacak olan ya da öğrendiği halde unutacağı ve hayatı boyunca kendisine lazım olmayacağı için uygun olduğunu düşünmüyorum. Sosyal bilgiler dersi yerine bizim çocuklarımızın sosyalleşmeye arkadaş edinmeye ihtiyacı var.

K1: Sosyal bilgiler dersi amaçları hayat bilgisi amaçları ile birleşebilir. Ben genelde sosyal bilgiler dersine uygun olmayan öğrencilere hayat bilgisi derslerinden başlıyorum.

K9: Sosyal bilgiler öğretim programında yalnızca 6.sınıfta bir kazanımda özel gereksinimli bireylerden bahsedilmektedir. Bu öğrencilerin beceri ve değerleri nasıl kazanacağı nasıl bir yol alacağı konusunda bir şey söylenmemektedir. Bu açıdan bence yetersiz.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 5.soruda; “Özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki etkinliklere ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 9 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki etkinliklere ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
	Sosyal etkinlikler için okul desteği alınmalı.	3
Güncel konular özel gereksinimli öğrencileri desteklemekte	1	%5,26
Soyut düşünme becerisine dayalı etkinlikler desteklenmeli	3	%15,8
Bireysel etkinlik yapılmamakta	3	%15,8
Destek oda eğitimi verilmelidir	2	%10,51
Somut eğitim daha etkilidir	3	%15,8
Sınırlı Kalmakta	2	%10,51
Müfredat genişletilmeli	1	%5,26
İşbirlikli ve proje tabanlı eğitim verilmeli	1	%5,26
Toplam	19	%100

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki etkinliklere yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: Etkinlikler önerilebilir ama okulun şartları dahilinde de olacak şeyler var.

K2: Sosyal bilgilerde konular güncel olunca etkinlikler yapıldığında özel gereksinimli çocuklar da konuya bur şekilde dahil ediliyor ve güzel oluyor

K3: Yaparak yaşayarak öğrenme keşfetme her birey için en uygun olanıdır. Yaşantı oluşturma öğrencilerimizin somut düşüncenin daha ilerisine, soyut düşünme aşamalarında daha hızlı

K4: Bu öğrencilere özel bir etkinlik yapma imkânımız olmuyor.

K6: Ders saati yetersiz olduğu için en fazla bazı konularda münazara tartışma gibi teknikler kullanılırken etkinliklere dahil olabiliyorken çoğunlukla destek oda eğitimi ile bu açık kapatılmaya çalışılmaktadır.

K7: Daha çok görsellik ve somut olması çocuk yönünden her daim daha iyi olacaktır.

K8: Sınırlı kalıyor.

K16: Yapılan etkinliklerde işbirlikli ve proje tabanlı öğretim yönetenleri kullanıldığında özel gereksinimli öğrencilerin akrabaları tarafından sosyal kabulleri ve özgüvenleri artmaktadır. Yapılan etkinlikler de konu tekrarına hizmet ettiği için öğrenmenin kalıcılığını arttırmaktadır.

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 6.soruda; "Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleriniz nelerdir?" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 7 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleriniz nelerdir?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Beceri ve kavram gerektiren alanlarda uygun öğretim şekilleri kullanılmalı	3	%14,2
Zaman ve fiziki yetersizlik mevcut	2	%9,52
Bireysel farklılıklar göz önüne alınmalıdır	1	%4,76
Özel bir etkinlik yapma imkanı	5	%23,8

bulunmamakta		
Görsel materyaller ile eğitim desteklenmeli	3	%14,2
Öğrencinin gözlem tekniği kullanması desteklenmeli	6	%28,76
Öğretmenler kendi yöntemlerini kullanmakta	1	%4,76
Toplam	21	%100

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki kullanılan yöntem ve tekniklere yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: *Konu iç içe girmiş olabilir. Hem beceri hem kavram olarak. Beceri gerektiren ve kavram gerektiren yerlerde uygun öğretim şekilleri kullanıldığı müddetçe problem olmaz.*

K2: *Zaman sıkıntısı ve sınıfın fiziki durumu sınıfta kullanılan yöntem ve teknikler yetersiz kalıyor.*

K3: *Öğrencilerimize bireysel farklılıklar göz önüne alınarak kazanımlar oluşturulmalıdır.*

K4: *Sadece okuma yazma ile ilgili faaliyetler yaptırabiliyoruz.*

K5: *Görsel ağırlıklı materyallerle daha başarılı olunacağını düşünüyorum.*

K6: *Saha incelemesi yoluyla gezi gözlem tekniği kullanılarak toplumsal kuralların uygulanışı*

K19: *Yöntem teknik olarak maalesef üniversitelerde öğretilen hiçbir yöntem teknik sınıfta uygulanamamaktadır. Her sınıf bulunduğu yöresel etkiler sosyo-ekonomik düzeyler karşısında öğretmen kendi yöntem tekniğini kendisi üretmektedir.*

3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 7.soruda; "Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan araç ve gereçlere ilişkin görüşleriniz nelerdir?" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 6 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan araç ve gereçlere ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
	Materyaller yetersiz/yok	11
Akıllı tahta ihtiyacı karşılamakta	1	%4,76
Görsel ve işitsel materyaller yeterlidir	3	%14,2
Araç gereçleri öğretmenler hazırlamakta	2	%9,52
Bireysel farklılıklar farklı materyaller gerektirir	2	%9,52
Bireysel farklılıklar farklı materyaller gerektirir	2	%9,52
Toplam	21	%100

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki kullanılan araç ve gereçlere yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: *Konu ile ilgili ne ekstra bir kitap, hikâye, slayt, sunu, çizgi film hiçbir şey yok. İlkokul kaynaklarından yararlanabiliyoruz bazen ama neden özel eğitimin de böyle rahat ulaşılacak kaynakları materyalleri olmasın. Bunlar bir eksiklik bence.*

K5: *Akıllı tahta etkili bir araç görevi görmektedir.*

K6: *Kullanılan materyaller somut görsel işitsel sade dikkat çekici olmalıdır.*

K12: Araç veya materyaller kazanımları vermede önemli yardımcılarıdır. Sosyal bilgiler dersinde harita veya dünya (yuvarlak maket) coğrafya konularında faydalı tarihsel konularda ise tarihi görseller ya da biyografiler işe yarar materyallerdir.

K13: Sosyal bilgiler dersinde bu öğrencilere yönelik yerküre, harita, kabartma harita maket kullanımı daha yaygındır. Bu araç gereçler somut öğrenmeye destek sağladığı için öğrenciye büyük yararı olacaktır.

K8: Sınıflarımızda derse yönelik herhangi bir araç gereç yok biz öğretmenler konu ilerledikçe kendimiz hazırlarız.

K15: Her öğrencini engel farklılığına göre farklı materyallerle ders anlatımı zenginleştirilmeli.

K16: Araç ve gereçleri güvenlik tedbirleri kapsamında tekrar gözden geçirmek gerekir.

3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 8.soruda; " Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 6 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 11. Sosyal bilgiler derslerinde özel gereksinimli öğrencilere yönelik kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?		
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Değerlendirmeler genellikle informal boyuttadır.	1	%4,76
Ayrı / Farklı değerlendirme yöntemleri kullanılmalı	9	%42,96
Aynı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılmakta	4	%19,04
İfadeye yönelik sınavlar yapılmalı	2	%9,52

Gözlem yoluyla değerlendirme yapılmakta	3	%14,2
Hangi yöntemle öğreniyorsa o yöntemle değerlendirilir	2	%9,52
Toplam	21	%100

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: *Sınav gibi bireyler yapıp sisteme girmiyoruz. Genelde değerlendirmelerimiz geleneksel olup informal boyutta kalıyor.*

K2: *Özel gereksinimli Öğrencilere tüm öğretmenler ayrı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanıyoruz.*

K3: *Belirlenen amaçlar, bireysel farklar göz önüne alındığında herkese aynı düzey ve sürede yapılacak ölçme değerlendirme sağlıklı sonuç vermeyecektir. Öğretmenlerimizin çoğu aynı sınav türünü, aynı süreyi bizim çocuklarımıza da uygulayıp çoğunlukla başarısız veriler elde ettiği için de fazla puanlar ya da geçer notlar vererek kendi yükünü azaltma, idareye karşı sorumlulukları yerine getirmiş olduğunu savunur.*

K5: *Bulmaya ve ifade etmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ezber olmamalı.*

K6: *Bulmaya ve ifade etmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ezber olmamalı.*

K7: *Genelde gözlem yoluyla ölçme değerlendirme yapılmaktadır.*

K20: *Hangi yöntemle öğreniyorsa yine o yönteme uygun ölçme değerlendirme yapılması daha sağlıklı olacaktır.*

3.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşme formunda yer alan 9.soruda; "*Sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli öğrencilerin gelişimlerine ve geleceklerine katkısına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*" sorusuna yönelik verdikleri cevapların analizi sonucunda 6 farklı tanımlama kategorisi ortaya çıkmıştır ve analiz sonuçlarına Tablo 12'de yer verilmiştir.

Tablo 12. *Sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli öğrencilerin gelişimlerine ve geleceklerine katkısına ilişkin görüşleriniz nelerdir*

--

Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kodlar	Sıklık	Yüzde
Sosyal yaşamları için önemlidir	7	%31,8
Hak ve sorumluluk bilinci kazanmaktadırlar	3	%13,6
Toplumsal fayda sağlamaktadır	6	%27,3
Günlük hayat kazanımları elde ederler	4	%18,2
Katkısı yoktur	1	%4,55
Öğrenciler ayrıştırılmalıdır	1	%4,55
Toplam	22	%100

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre özel gereksinimli öğrencilerle yapılan sosyal bilgiler derslerindeki kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik önerilerinin dağılımı gösterilmiştir. Bu konuda bazı öğretmen görüşleri sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır;

K1: *Sınav gibi bireyler yapıp sisteme girmiyoruz. Genelde değerlendirmelerimiz geleneksel olup informal boyutta kalıyor.*

K2: *Özel gereksinimli Öğrencilere tüm öğretmenler ayrı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanıyoruz.*

K3: *Belirlenen amaçlar, bireysel farklar göz önüne alındığında herkese aynı düzey ve sürede yapılacak ölçme değerlendirme sağlıklı sonuç vermeyecektir. Öğretmenlerimizin çoğu aynı sınav türünü, aynı süreyi bizim çocuklarımıza da uygulayıp çoğunlukla başarısız veriler elde ettiği için de fazla puanlar ya da geçer notlar vererek kendi yükünü azaltma, idareye karşı sorumlulukları yerine getirmiş olduğunu savunur.*

K5: *Bulmaya ve ifade etmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ezber olmamalı.*

K6: *Bulmaya ve ifade etmeye yönelik çalışmalar yapılmalı ezber olmamalı.*

K7: *Genelde gözlem yoluyla ölçme değerlendirme yapılmaktadır.*

K20: Hangi yöntemle öğreniyorsa yine o yönteme uygun ölçme değerlendirme yapılması daha sağlıklı olacaktır.

Bulgular

Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin karşılaştığı problemlere karşı çözüm üretebilmesi ve sorumluluklarının farkına varmasında önemli bir yere sahiptir. Bir nevi yaşamla eğitim programları arasında bağ kurar. Bundan dolayı, özel eğitim öğrencileri için sosyal bilgiler dersi topluma uyum sağlamalarını gerçekleştiren derslerin başında gelmektedir. Özel eğitim planlama ve uygulamasında büyük bir işleve sahip olmasından dolayı sosyal bilgiler dersi büyük bir önem arz etmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin de önerdiği sosyal bilgiler dersi, özel eğitim öğrencisine eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri kazandırır ve aynı zamanda diğer öğrencilerle de uyum içinde öğrenmelerini ve kaynaşmalarını sağlar. Sosyal bilgiler derslerinin özel eğitime etkilerine baktığımızda ise; özel eğitim öğrencilerine sosyal, duygusal, psikolojik ve entelektüel gelişim imkânı oluşturur. Var olan ya da ortaya çıkmakta olan problemlere karşı çözüm arama sürecinde öğrencilere ve okul idaresine klavuzluk eder. Sosyal bilgiler dersinin temel hedefi olan sosyal davranışın kazandırılmasıyla, diğer insanlara saygı, farklılıklara karşı olumlu tutum en önemlisi özgüven kazanımına büyük bir olanak sağlar.

Çalışma sonuçlarına göre, katılımcıların çoğu öğrencilerin soyut kavramları kavramakta büyük zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Bu bulgu Sazak Pınar ve Merdan (2016)'ın otizmlili öğrencilere fen bilgisi kavramlarının öğretiminde grafik düzenleyicileri kullanımının etkililiği ile ilgili çalışmalarında ulaştıkları otizmlili öğrencilerin soyut kavramları öğrenmede güçlük çektiği bulgusu ile aynı sonuca işaret etmektedir.

Katılımcılar materyallerin dersi destekleyici şekilde kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Bu bulgu, Yıldırım Doğru (2009)'nun özel eğitimde kullanılan alternatif programlar üzerine yaptığı çalışmadaki Montessori yaklaşımında özel gereksinimli öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda kullanılan öğretim materyalleri bulgusu ile benzetmektedir. Katılımcılar aynı zamanda özel eğitim öğrencilerinin seviyesine uygun plan ve program yapmanın verimliliği artıracığını düşünmektedir. Günlük bilgilere sosyal bilgiler dersinde kazanımlar aracılığıyla yer verilmesinin gündelik hayata adapte olmalarında başarı sağlayacakları düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler dersi milli değerler, ahlaki ilkeler ilkeler, vatandaşlık bilinci ve sorumlulukların kazanımında bir farkındalık sağlamaktadır. Böylelikle öğrenciler sosyal hayatı keşfederek bağımsız yaşama hazırlanabilmektedirler.

Katılımcı öğretmenler, öğrenciye özel hazırlanmamış ders planlarının hiçbir verimlilik sağlamayacağını ve vakit kaybı olduğunu, ilerleme ve gelişmenin ancak öğrenciye özel bireysel planlarla sağlanabileceğini savunmaktadırlar. Ayrıca fazla detay konuların varolması ve gereğinden fazla konuların uzatılmasının öğrencini bilgiyi öğrenmesi ve pekiştirmesinin önündeki büyük engel olarak görmektedirler. Ortaya çıkan bu bulgu Batu, Kırcaali-İrfan ve Uzuner (2004)'in kaynaştırma sınıflarında eğitim faaliyetlerine katılan öğretmenlerin bu öğrencilerin ihtiyaç ve gereksinimlerine olarak bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanmasının gerekliliğini vurguladığı önerileriyle yakın sonuçlara varmaktadır.

Öğretmenler sosyal etkinliklerin yapılmasında okul desteğinin önemli olduğuna ve aynı zamanda soyut düşünme becerisinin kazandırılabilmesi için bireysel etkinliklerin de çoğaltılmasının gerekliliğine inanmaktadırlar. Katılımcılar iş birlikli öğrenme eğitimini faydalı bulmakta ve bu tekniğin sosyal ilişkileri geliştirmede önemli bir katkı sağlayacağına

inanmaktadırlar. Yine katılımcı öğretmenlerin dikkat çektiği bir diğer nokta ise ailelerin süreç içinde aktif olduğu takdirde öğrencilerin başarısında daha kolay ilerleme sağlanabileceğinin altını çizmektedirler. Bu bulgular, Işıkdöğün Uğurlu ve Kayhan (2018) sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel değerlendirme süreçleri üzerine yaptıkları çalışmada ortaya koydukları ailelerin sürece dahil olmasının önemini değindikleri bulgu ile benzerlik göstermektedir. Avcılar (2010) araştırmasında kaynaştırma uygulamalarında öğretmenlerin sadece rehber öğretmenden destek alabildikleri, okul dışından uzman kişilere ulaşım yeteri kadar bilgi alışverişinde sağlayamadıkları bulgularına elde etmiştir. Ayrıca Vural (2008) sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin birçoğunun okul idaresinden, milli eğitim müdürlüğünden, rehberlik araştırma merkezinden ve ailelerden destek almada yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşması ile bu çalışmadakine benzer bir sonuca ulaşılmıştır.

Katılımcılar özel gereksinimli öğrenciler ile etkinlik yapabilmek için fırsat bulamadıklarını, öğrenilen konuların pekiştirilmesi için görsel materyallere çok fazla yer veremediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenler gözlem tekniğinin kullanılmasının eğitim sürecinde faydalı olabileceğini ve drama etkinliklerinin özel gereksinimli öğrencilere katkı sağlayacağını savunmuşlardır. Hasanoğlu (2013) araştırmasında öğretmenlerin derslerin verimliliği artırmak adına birtakım düzenlemeler yapmaya çalıştıklarını ama öğrenme sürecinde özel gereksinimli öğrencilere yeterince zaman ayıramadıklarını vurgulamışlardır. Bu görüş çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların tamamına yakını eğitim materyallerinin yetersiz olduğundan bahsetmiştir. Görsel ve işitsel materyallerin eğitime olumlu katkılar sağlayacağını düşünmektedirler. Öğretmenler, özel eğitim öğrencileri için mutlaka farklı değerlendirme metodlarından yararlanarak sürecin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Klasik usul olan yazılı sınav yerine süreci değerlendirme yoluyla öğrenci başarısını ölçmede daha iyi sonuçlar yakalanacağını düşünmektedirler. Bu bulgu, Kargın (2007)'in eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş öğretim programı hazırlama sürecine ilişkin çalışmasında ortaya koymuş olduğu öğrencinin belirli aralıklarla öğrencinin değerlendirilmesi ve izleme çalışması yapılması gerekliliği tavsiyeleriyle örtüşmektedir.

Katılımcılar, sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli öğrencilerin sosyal yaşam becerilerini kazanmasında önemli olduğunu belirterek dersin toplumsal yarar sağlanması, hak ve sorumlulukların farkına varılması ve günlük hayat kazanımlarının sağlanması konusunda büyük katkısı olabileceğini savunmaktadırlar.

Güzel (2014) ilgili araştırmasında vardığı olumsuzlukları; okulun imkanlarındaki yetersizlikler, sınıfların gereğinden fazla kalabalık olması ve kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara dağılımında eşitliğin olmaması, öğretmenin BEP planı yapmaması veya uygulama konusunda birçok eksikliklerinin bulunması, bulgusu ile desteklemiştir. Bu sonuçlar çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Güzel (2014) BEP planının yapılmaya gerek duyulmaması ya da öğretmenin BEP planı yapmak için öğretmenin yeterli bilgiye sahip olmaması bulgusu ile çalışmasını desteklemiştir.

Öneriler

Öğrencilere soyut kavramların öğretiminde materyallerin zenginleştirilmesi ve bilgilerin pekişmesi için ek sürelerin kullanılması faydalı olabilir. Özel gereksinimli öğrencilerin seviyelerine uygun planlar yapıp araçlar zenginleştirilebilir. Ayrıca öğrenciler ön sıralara alınıp aktif katılım sağlanabilir. Ders çalışmaları sırasında kazanımları pekiştirecek drama gibi

çalışmalardan faydalanılarak hem ders tekrarı yapılabilir. Aynı zamanda sosyal iletişim becerileri test edilebilir. Ders müfredatının öğrencinin seviyesine uygun şekilde hazırlanması yararlı olabilir. Sosyut düşünme becerisini geliştirici etkinliklerle desteklenebilir. Beceri ve kavram öğretiminde uygun öğretim yöntemleri kullanılabilir. Öğretmenler bu öğrencilerin konuları daha iyi kavraması için özel metaryallar hazırlayabilir. Tıpkı diğer öğrencilere yapılan seviye tespit sınavları gibi özel gereksinimli öğrencilere de seviyeye değerlendirmeye yönelik sınavlar yapılabilir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencinin elde ettiği kazanımların, gündelik hayyattaki işevselliğine bakılarak bu dersin öğrencilere olan katkısı değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, Avcılar, D. (2010). *Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki kendi yeterliliklerine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 15, 36-40.
- Batu, S. Kırcaali-İrfan, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 33-50.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, K. E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- Cilga, İ. (1999). *Türkiye’de çocuk hakları çalışmaları*. 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. B. Onur (Ed.), Ankara: AÜ Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 506-516.
- Çal, Ü. T. ve Demirkaya, H. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel mirasın korunmasına yönelik görüşleri*. XI. Uluslararası Türk Kültürü Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinlikle.
- Demirkaya, H. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programında içerik ve kazandırılacak beceriler*. A. Tanrıoğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s.77-117). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Demirkaya, H. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programında içerik ve kazandırılacak beceriler*. A. Tanrıoğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s.77-117). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri. *Journal of Qafqaz University*, 9, 125-132.
- Gülbahar, Y., Avcı, Ü. Ve Ergün, E. (2012). Yapararak öğrenme “hedefe dayalı senaryo yaklaşımı” uygulamasına bir örnek. *Eğitim ve Bilim*, 37(165), 293-306.
- Gürgür, H. (2012). *Sosyal yeterliğin geliştirilmesinde kullanılan alternatif yöntemler*. S. Vuran (Ed.), *Sosyal yeterliklerin geliştirilmesi* (s. 205-221). Ankara: Vize Yayıncılık.

- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Hasanoğlu, G. (2013). *Birleştirilmiş sınıflardaki kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Hesse, W., Muller, D. & Ruß, A. (2008). Information, information systems, information society: Interpretations and implications. *Poiesis & Praxis*, 5(3-4), 159-183.
- Hoşgörür, V. & Gezgün, G. (2005). Ekonomik ve sosyal kalkınmada eğitim. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 2-12.
- Işıkdoğan Uğurlu, N. ve Kayhan, N. (2018). Sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel değerlendirme süreçlerine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 626-669.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-13.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- National Council for Social Studies. (2004). *National Standards for Social Studies Teachers* (6. printing), NCSS.
- Özmen, C. (2015). *Dünyada ve ülkemizde sosyal bilgiler*. C. Dönmez ve K. Yazıcı (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi (s. 3-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış*. C. Öztürk, (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s.2-30). Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (1997). *Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş* (8. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Sazak Pınar, E. ve Merdan, F. (2016). Grafik düzenleyicilerin otizmli öğrencilere fen bilgisi kavramlarının öğretimindeki etkililiği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi-KEFAD*, 17(1), 111-131.
- Shamsi, N. (2004). *Modern teaching of social studies*. New Delhi: Anmol Publications.
- Vural, M. (2008). *Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasın ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yıldırım Doğru, S. S. (2009). Özel eğitimde kullanılan alternatif programlar (Montessori yaklaşımı). *TUBAV Bilim Dergisi*, 2(1), 107-116.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: SeçkinYayınevi.